

LBRIS

We know
books

DARIA GUȘĂ

BAROMETRUL
PUTERII
GEOPOLITICE ȘI
NOUA ORDINE
MONDIALĂ

EDITURA
CREATOR
BRAȘOV, 2025

CUPRINS

INTRODUCERE	9
-------------------	---

PARTEA 1

**PUTEREA GEOPOLITICĂ
ÎN SECOLUL XXI**

1. Geneza noii ordini mondiale	21
2. Cuantificarea puterii geopolitice	39

PARTEA 2

**APLICAȚII PRACTICE
ALE BAROMETRULUI GEOPOLITIC**

3. Capabilități de securitate	65
4. Tehnologia	93
5. Puterea civilizațională	116
6. Puterea financiară.....	151
7. Resurse naturale	177

PARTEA 3

ÎMPĂRȚIREA LUMII ÎN SECOLUL XXI

8. Sferele de influență geopolitică. Certitudini și „Terre promisesse”.....	209
9. Involuția geopolitică a României după 1989	267
Cuvânt de încheiere.....	285
Bibliografie selectată.....	287

INTRODUCERE

*„Pacea este menținută de echilibrul
forțelor și va continua doar atâta timp
cât acest echilibru există și nu mai mult.”*

CARL VON CLAUSEWITZ,
*„Despre război”, (1780–1831), general prusac și
unul dintre cei mai faimoși teoreticieni militari
ai tuturor timpurilor.*

În 1995, acum treizeci de ani, și la patru ani după încheierea oficială a Războiului Rece, Statele Unite ale Americii erau hegemonul global. SUA controlau deciziile principalelor instituții internaționale, dictau în mare parte mișcările capitalului financiar și exercitau o influență covârșitoare în aproape toate zonele de conflict din lume. Europa Occidentală acționa ca un aliat mai rafinat și mai prestigios. Fostele imperii dețineau încă o influență economică considerabilă asupra fostelor lor colonii. Centralitatea Occidentului Colectiv în sistemul internațional era astfel un fapt de necontestat. Între timp, o Rusie aflată în dificultate după pierderea Războiului Rece părea să alunece spre irelevanță. PIB-ul său pe cap de locuitor era de nouă ori mai mic decât cel al Americii. China, și mai săracă, avea la rândul său un PIB pe cap de locuitor de douăzeci și opt de ori mai mic decât cel al SUA, fiind

văzută pe scară largă ca o țară gigantică, dar sărăcită, care avea nevoie de ghidaj, ajutor și timp pentru a „recupera” decalajul față de Occidentul avansat. Triumful democrației liberale occidentale era proclamat ca fiind „sfârșitul istoriei”. Lumea devenise unipolară și, pentru prima dată după secole, s-a creat iluzia că va rămâne așa. Acea iluzie a rămas însă doar o... iluzie.

Astăzi, tabloul global arată radical diferit. Nu doar că promisa eră a păcii nu s-a materializat, dar nici Statele Unite nu mai sunt centrul necontestat al sistemului mondial. În timp ce vechile imperii europene reușiseră să-și mențină dominația timp de secole, ordinea unipolară condusă de America a început să se destrame în mai puțin de 30 de ani. De ce această decădere accelerată? Responsabilă ar fi viziunea limitată pe termen scurt, combinată cu lăcomia elitei politice și economice americane, care, în loc să consolideze o hegemonie stabilă, și-a fracturat propria bază de sprijin și a desconsiderat cea mai mare parte a lumii. Drept urmare, a apărut o nouă realiniere, o contra-ordine fondată pe sentimentul antioccidental, coagulat în jurul a două puteri geopolitice devenite emergente pentru viitorul politicii globale, anume Rusia și China. În ultimii 25 de ani, ambele țări și-au reconstruit economiile, și-au extins capacitățile militare și și-au organizat, în liniște, parteneriatul reciproc. Ca la fiecare schimbare anterioară a puterii globale, și aceasta curentă vine cu simptome semnificative pe care le experimentăm acum: instabilitate economică globală, noi confruntări militare și revenirea rivalității marilor puteri, pe fondul diminuării autorității organizațiilor colective de colaborare și control.

În ultimii 80 de ani, de la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, lumea a trecut prin trei ordini mondiale distincte. Când vorbesc despre „ordine mondială”, mă refer anume la normele și regulile politicii și economiei internaționale, modelate, susținute și impuse de cei mai puternici actori ai momentului, prin diversele instituții de cooperare și/sau control. Aceste organizări, supranumite ordini mondiale, sunt rareori declarate deschise, dar în baza lor se modelează totul, de la comerț și diplomație la război sau pace. În fiecare caz, instituțiile care definesc aceste norme au fost controlate de puterea sau coaliția dominantă de la acea vreme, întrucât, logic, cel mai important actor din sistem este cel cu cea mai mare influență asupra instituțiilor.

Prima dintre aceste ordini s-a întins de la sfârșitul anilor 1940 până la începutul anilor 1990. A fost construită pe fundamentele liberalismului corporatist, un model economic ce încerca să combine comerțul deschis cu stabilitatea socială internă. Acest sistem era ancorat în instituțiile de la Bretton Woods (*Fondul Monetar Internațional*, *Banca Mondială* și altele), care reflectau dominația geopolitică și financiară a Occidentului. Deși această perioadă este adesea amintită drept una a creșterii economice și a cooperării, ea a fost, de asemenea, marcată de conflicte majore, decolonizare și războaie prin interpuși.

Anii 1970 și 1980 au adus o schimbare economică spre dereglementare, liberalizare și privatizare, o mișcare de îndepărtare de influența statului în problemele economice și de apropiere de piața liberă. Totuși, abia după prăbușirea palpabilă a Uniunii Sovietice, în 1991, aceste idei economice au fost pe deplin internaționalizate. Atunci a

început a doua ordine mondială: era unipolară a dominației neoliberale americane, susținută de *Consensul de la Washington* și vândută sub promisiunea că capitalismul adoptat la nivel global va aduce pace internațională. Președintele SUA George Bush promitea această nouă ordine a păcii încă din 11 septembrie 1990. Iar în centrul acestei păci mondiale, arbitru neutru și corect urma să fie SUA, „polițistul global” care, datorită succesului modelului său de guvernare, nu ar mai fi avut nevoie să provoace vreun conflict.

Acea promisiune s-a dovedit a fi goală. Din Balcani până în Orientul Mijlociu și de la războaie cu drone la schimbări de regim, această așa-zisă eră a păcii a fost orice altceva decât pașnică. În același timp, Rusia și China, marginalizate în anii 1990, au privit și au așteptat, urmând celebrul slogan comunist din era lui Deng Xiaoping: „Ascunde-ți puterea, așteaptă-ți timpul.” Astfel, Rusia și China nu au contestat imediat regulile, ci s-au concentrat pe propria lor reconstruire, așteptând momentul oportun pentru a-și formaliza ascensiunea.

În anul 2022, a venit punctul de cotitură. Cu doar câteva săptămâni înainte de invazia Ucrainei, Rusia și China au semnat un parteneriat formal „fără limite”, o declarație că epoca primatului occidental s-a încheiat. Acel moment a marcat începutul a ceea ce poate fi considerată a treia ordine mondială: o eră a multipolarității, în care adevărata putere este distribuită între diverși actori care se află în competiție, încercând să influențeze cât mai mult regulile și normele internaționale.

Această carte își propune, așadar, să analizeze cea mai recentă schimbare fundamentală a arhitecturii puterii

globale. Deși subiectul este amplu și teoretic, cartea nu va fi nici academică în ton, nici exhaustivă ca domeniu de cercetare. Mai degrabă, scopul este de a crea o relatare clară și informativă a evenimentelor care au dus la decăderea ordinii mondiale precedente, precum și o analiză a dinamicilor actuale ale noii ordini. Este o carte despre eșec și oportunitate, despre sfârșitul unei structuri globale și apariția unei noi coaliții nonoccidentale, din ce în ce mai dominante, pentru prima dată în ultimele secole. Este o carte ce va răspunde principalelor întrebări pe care le aveți: Cum au devenit China și Rusia atât de puternice? De ce este Europa, dintr-odată, atât de irelevantă? Ce a dus, de fapt, la declanșarea Războiului din Ucraina? De ce nicio țară din lume nu contestă cu adevărat Israelul? Cine sunt adevărații câștigători ai „revoluției verzi”? Și multe, multe altele.

Dar, pe tot parcursul cărții, un fapt trebuie să rămână în mintea dumneavoastră, un fapt care, aproape întotdeauna, este trecut cu vederea de către cercetătorii în relații internaționale: cea mai mare și mai comună greșeală atunci când se analizează politica internațională este presupunerea că liderii și, prin urmare, țările pe care le conduc sunt, în mare parte, independenți. Nimic nu poate fi mai departe de adevăr în țările democratice. Deși, în teorie, democrația este un sistem corect, în realitate, schimbările constante ale conducerii, prin alegeri periodice, fac ca principala problemă din mintea liderilor să fie realegerea lor sau viața de după politică.

Acest fapt îi face complet dependenți de marile companii și plutocrați care donează în campaniile lor, dar și de agențiile de informații interne și externe, care le facili-

tează și securizează ascensiunea la putere. Din moment ce niciun politician nu este un sfânt, oportunitatea de șantaj aplicabilă tuturor liderilor mondiali înseamnă că majoritatea acestora sunt, de fapt, sub influența mai multor instituții interne și externe.

În țările autoritare, jocurile de putere se fac mai brutal, dar mai deschis decât în țările democratice, care mențin toate aceste operațiuni în clandestinitate. Desigur, în teorie, un conducător politic puternic ar putea, eventual, să preia instituțiile din propria sa țară și să evite acest pericol, dar rămâne întotdeauna de luat în considerare șantajul extern.

Toate acestea pentru a spune că, atunci când evaluăm deciziile (geo)politice, analiza educației, formării, religiei sau a altor trăsături personale ale unui lider este adesea supraevaluată în raport cu urmărirea legăturilor cu adevărații actori puternici din spatele scenei. Dacă o decizie politică pare illogică, necaracteristică sau pur și simplu prostească, asta se întâmplă pentru că este dăunătoare pentru populația largă, dar nu și pentru cei din umbra conducerii politice.

În ciuda acestei realități politice, această carte prezintă totuși o imagine de ansamblu cât mai clară a geopoliticii mondiale contemporane. Dar, pentru a înțelege prezentul, trebuie mai întâi să urmărim trecutul. Primul capitol se va concentra pe decăderea ordinii mondiale conduse de SUA, identificând greșelile repetate pe care, administrație după administrație, le-a făcut în relațiile externe. De asemenea, va examina pe larg cum China și Rusia, doi actori aproape lipsiți de importanță în competiția marilor puteri acum 30

de ani, au reușit nu doar să se dezvolte atât de rapid, ci și să se organizeze ca aliați și jucători serioși pe scena mondială.

Al doilea capitol ridică o întrebare mai profundă: ce face ca un stat să fie o mare putere? Ce definește forța geopolitică în lumea modernă? Aici propun un cadru de clasificare în cinci părți, un barometru pentru măsurarea puterii în sistemul internațional. În primul rând, capacitățile de securitate sunt identificate ca factor principal. De-a lungul istoriei, războiul și descurajarea au fost adevărul universal al ordinii mondiale: niciun stat nu poate supraviețui și nici nu își poate impune voința asupra altora în absența unor capacități militare serioase. În al doilea rând, nivelul de avans tehnologic este crucial. Aceasta a fost o realitate încă dinaintea industrializării, de la începuturile istoriei. În al treilea rând, puterea civilizațională este, de asemenea, extrem de importantă. Aceasta include respectul și compatibilitatea valorilor afișate de o țară la nivel global, precum și influența sa în cadrele sau arhitecturile internaționale. În al patrulea rând, puterea financiară apare ca un factor de la sine înțeles. Aceasta include nu doar capacitățile financiare efective ale statului, ci și abilitatea sa de a coagula capital din întreaga lume. După cum a spus Thomas Jefferson: „Banii, nu moralitatea, sunt principiul națiunilor comerciale.” În al cincilea rând, resursele naturale sunt semnificative, întrucât nu reprezintă doar o garanție suplimentară pentru puterea financiară a unei țări, ci și pentru autonomia sa în sistemul internațional.

Fiecare dintre cei patru actori principali (Statele Unite, Europa, Rusia și China) va fi evaluat în baza acestor dimensiuni, nu doar în felul în care se prezintă astăzi, ci și în momente istorice-cheie: după Al Doilea Război Mondial, în apogeul Războiului Rece și după prăbușirea

Uniunii Sovietice. Va fi folosit un sistem de clasificare simplificat, nu pentru a reduce complexitatea, ci pentru a clarifica poziția relativă și evoluția fiecărei puteri.

Următoarele cinci capitole vor explora în detaliu fiecare dintre aceste dimensiuni ale puterii, concentrându-se, în primul rând, pe puterea contemporană, dar scoțând în evidență și schimbările de influență comparativ cu anul 1995. Capitolul despre capacitățile de securitate va examina paradoxul complexului militar-industrial american: vast ca dimensiune și profund influent în luarea deciziilor politice, dar mai puțin competitiv la nivel internațional decât înainte. Va analiza, de asemenea, modul în care Washingtonul a subminat în mod intenționat capacitatea Europei de a-și construi propriile apărări. Avansurile de securitate ale Rusiei și Chinei vor fi analizate în lumina modelelor lor de stat diferite: concentrarea statului rus pe avansul militar și fuziunea corporatistă unică a Chinei între mecanismele de piață și centralizarea strategică.

Capitolul despre tehnologie va evidenția bătălia globală pentru inovația critică, în special în domeniile semiconductorilor și inteligenței artificiale. În timp ce SUA și China domină acest domeniu, Rusia și Europa se confruntă, fiecare, cu constrângeri distincte care le afectează postura strategică mai largă. Concluzia principală reflectă acumularea rapidă de putere a Chinei și stagnarea randamentelor investițiilor americane.

Puterea civilizațională, adesea respinsă ca fiind slabă sau simbolică, a devenit și ea un câmp de bătălie geopolitică. Acest capitol va explora proliferarea cadrelor internaționale nonoccidentale, precum *BRICS+* (organizația formată din cele 11 principale economii emergente,

numele sau fiind un acronim pentru Brazilia, Rusia, India, China și Africa de Sud), nemulțumirea crescândă față de narațiunile occidentale și scăderea credibilității normelor liberale. Un accent special va fi pus pe modul în care chiar Occidentul și-a abandonat propriile valori și tradiții declarate, contribuind la această schimbare.

Capitolul despre puterea financiară privește dincolo de bugetele statului, băncile centrale și investițiile externe (*BRI, USAID* etc.). Va întreba: care țări încă atrag și generează capital global? Cine stabilește termenii investițiilor și comerțului global? Și care monede, instituții și ecosisteme financiare modelează, de fapt, economia mondială?

Resursele naturale sunt la fel de importante, dacă nu chiar mai importante, decât finanțele. Independența energetică, accesul la pământuri rare și controlul rutelor de extracție sunt, astăzi, esențiale pentru autonomia geopolitică. Acest capitol evaluează nu doar cine deține resursele și poate opera în mod autosuficient, ci și cine le poate exploata eficient și în siguranță.

Penultimul capitol privește spre viitorul apropiat și răspunde întrebărilor dumneavoastră despre ceea ce urmează, concentrându-se, în parte, pe fiecare zonă a lumii. Dacă ordinea multipolară ia acum formă, cum va fi împărțită lumea? Care zone de influență rămân indecise sau disputate? Va include această nouă ordine mondială un război major și direct între SUA și China? Care va fi rolul Europei și al Rusiei în eventualitatea unei lumi bipolare? Va deveni vreodată India o mare putere de sine stătătoare? Care regiune a lumii este cea mai valoroasă pentru marile puteri? Cum explicăm situațiile ilogice din punct de vedere geopolitic?

Ultimul capitol ajunge, în final, la România. Deși este o țară care și-a pierdut statutul de putere mijlocie din cauza unei clase de lideri slabi, aflate sub influența puterilor externe, România are totuși un potențial geopolitic semnificativ. Analizând locația, resursele și relațiile României din ultima sută de ani, acest capitol conturează scenarii clare pentru relevanța sa geopolitică.

După cum vedeți, această carte are un scop foarte ambițios: acela de a vă satisface principalele curiozități despre peisajul geopolitic global. Astăzi este mai clar ca niciodată că geopolitica se află în centrul tuturor problemelor și afacerilor globale, de la cursa pentru Inteligența Artificială (IA) până la costul electricității, iar orice cetățean global responsabil trebuie să fie cât mai informat. Așadar, să începem prin a examina prima noastră întrebare: de ce s-a încheiat momentul unipolar?

LBRIS

We know
books

1

PARTEA

**PUTEREA
GEOPOLITICĂ
ÎN SECOLUL XXI**

1

GENEZA NOII
ORDINI MONDIALE

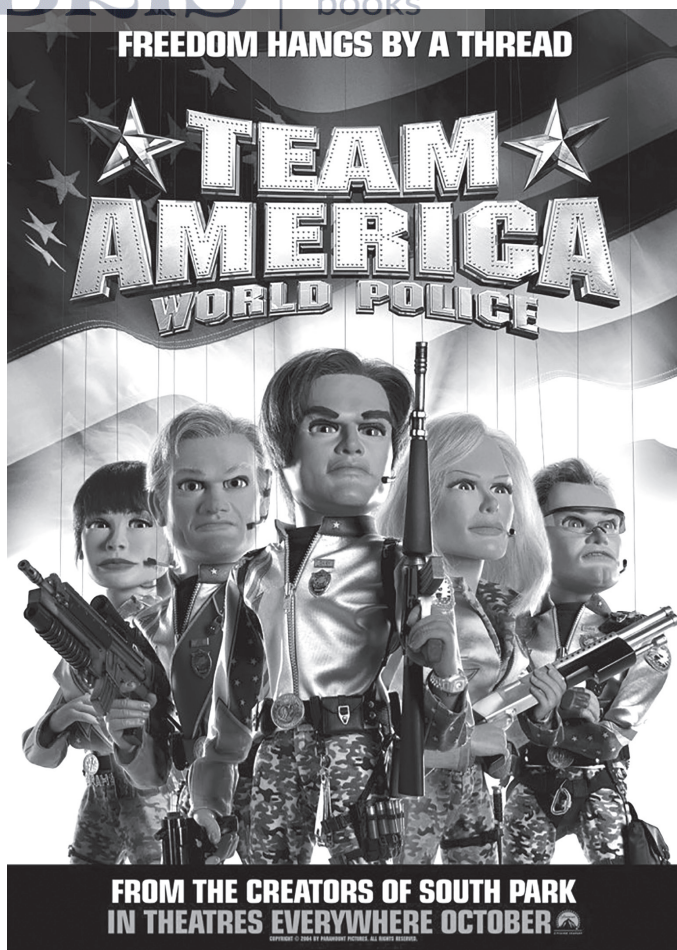
„Nu avem nicio ceartă cu America. Știm cu toții că NATO este cea mai puternică mașinărie militară din lume. Pur și simplu vrem să nu mai fie atât de ocupată cu țara noastră și să-și facă griji de propriile probleme.”

SLOBODAN MILOŠEVIĆ,
(1941-2006), *președinte al Serbiei (1989-1997) și al Republicii Federale a Iugoslaviei (1997-2000).*

„Ascensiunea Atenei și teama pe care aceasta a stârnit-o în Sparta au făcut războiul inevitabil.”

TUCIDIDE,
„Istoria războiului peloponesian”,
(c. 460 – c. 400 î.Hr.), *istoric, strateg și general atenian.*

Fisurile din ordinea mondială unipolară au început să apară devreme. După sfârșitul Războiului Rece, Statele Unite și-au asumat public rolul de polițist global și-au promis o nouă eră de pace mondială. Aceasta nu era doar posibilă, ci în mod evident, dezirabilă pentru toate puterile globale.

Fig. 1: Poster al filmului animat „Echipa America: Poliția Globală” produs la Hollywood în 2004.

Zbigniew Brzeziński, politologul polono-american care, oficial sau neoficial, i-a consiliat, controlat și mentorat pe cei aflați la cârma politicii externe a SUA din anii 1960 până la moartea sa, în 2017, a fost principalul arhitect al

acestui concept de primat american. În cea mai faimoasă lucrare a sa, *Marea tablă de șah*, Brzeziński susține că Eurasia este marele premiu al politicii internaționale. Și, întrucât SUA reprezintă prima putere cu adevărat globală (chinezii, românii, mongolii, europenii au fost fie prea limitați, fie divizați), ea trebuie să controleze Eurasia. Toți potențialii provocatori politici și economici ai Statelor Unite se află în Eurasia, iar SUA trebuie, cel puțin, să fie principalul „arbitru politic” al zonei.

Ordinea unipolară a lui Brzeziński, dacă ar fi fost susținută de forță și legitimitate, ar fi putut, în mod realist, să aducă stabilitate. În schimb, a rezultat într-o dezordine profundă, mascată de idealism. Promisiunea unei „gubernări globale bazate pe reguli” a făcut rapid loc unui sistem în care hegemonul ignora, manipula sau încălca în mod fățiș propriile sale reguli, în timp ce le cerea celorlalți să le respecte. Aceasta a fost probabil cea mai mare greșală a SUA, deoarece, odată cu încălcarea regulilor, s-au declanșat războiul, neîncrederea și instabilitatea.

Contradicțiile s-au acumulat rapid. Statele Unite au refuzat să semneze sau să ratifice până și tratatele internaționale pe care le-au promovat. Au respins Statutul de la Roma, care a creat Curtea Penală Internațională, în timp ce cereau urmăriri penale în alte părți ale lumii. Au refuzat să adopte tratate precum Convenția cu privire la Drepturile Copilului sau Convenția privind Eliminarea Tuturor Formelor de Discriminare împotriva Femeilor, chiar dacă au folosit drepturile omului drept justificare pentru intervenție militară de nenumărate ori. SUA s-au opus chiar și negocierilor privind un protocol de verificare la Convenția privind Armele Biologice, deși este singura

țară cu stocuri dovedite de arme biologice și chimice din lume, fapt devenit extrem de relevant în contextul suspiciunilor internaționale privind dezvoltarea unor astfel de arme în Ucraina. Pe multe alte subiecte, de la dreptul muncii la controalele de mediu, Washington a rămas în afara infrastructurii juridice internaționale a cărei creație o susținuse.

Chiar și acolo unde au semnat acorduri, SUA au acționat cu impunitate. Au impus sancțiuni mult dincolo de ceea ce recunoaște dreptul internațional, au blocat mecanisme-cheie ale Organizației Mondiale a Comerțului atunci când hotărârile le erau nefavorabile și l-au sancționat până și pe procurorul-șef al Curții Penale Internaționale pentru investigarea Israelului, „cel mai bun prieten” al SUA în declarațiile multor politicieni americani și israelieni. Au efectuat arestări extrateritoriale, răpiri și operațiuni de supraveghere sub pretextul securității naționale, sfidând atât suveranitatea, cât și dreptul la un proces echitabil. Cazuri de mare vizibilitate, precum cele ale avertizorului de integritate *WikiLeaks* Julian Assange și ale CEO-ului Huawei Meng Wanzhou, arată până unde este dispusă să meargă America pentru a-i pedepsi pe cei care i se opun, chiar și pe teritoriu străin. În același timp, SUA nu se feresc de activități criminale. Soldații și diplomații americani se bucură de o impunitate efectivă în străinătate, protejați de imunitatea juridică ce li se extinde adesea chiar și la cazuri de viol și crimă, așa cum s-a văzut în cazurile notorii ale ucigașilor dovediți Anne Sacoolas și Raymond Davis. Apoi trebuie menționată Guantanamo Bay, o închisoare ilegală care operează sfidând Convențiile de la Geneva și convențiile ONU. În ciuda condamnării globale și a rapoartelor credibile despre tortură, detenția pe

termen nedeterminat, fără proces, continuă, fără presiune semnificativă din partea vreunora dintre aceste organizații pentru a desființa Guantanamo.

Chiar și Organizația Națiunilor Unite, presupus forum al consensului global, a fost redusă la un instrument al prerogativelor marilor puteri. Veto-ul american a blocat rezoluție după rezoluție, cel mai notabil în legătură cu epurarea etnică israeliană în Palestina. Veto-ul nu mai este o garanție a păcii, ci un mod prin care SUA se protejează pe sine și pe aliații săi de răspundere, în timp ce critică alte țări pentru folosirea proprie a veto-ului.

Acestea nu au fost abateri izolate, ci semne ale decăderii sistemice a ordinii mondiale conduse de SUA, care nu se mai baza pe legitimitate, ci pe forță și excepție. Momentul care a expus cel mai clar această destrămare a avut loc în Balcani, în urmă cu aproape trei decenii. Prăbușirea Iugoslaviei a fost, în multe privințe, o consecință a dinamicilor mai largi ale Războiului Rece care ajungeau, în sfârșit, la o rezoluție. Dar a fost și primul teatru în care NATO, o alianță concepută pentru apărare colectivă, a fost reconvertită într-un executor global, acționând mult în afara mandatului său inițial și fără aprobarea Națiunilor Unite.

Campania de bombardamente a NATO din 1999 împotriva Serbiei, sub pretextul opririi abuzurilor privind drepturile omului în Kosovo, a fost prezentată drept o intervenție umanitară. Dar a fost dusă fără aprobarea Consiliului de Securitate al ONU, împotriva unui stat suveran și încălcând principiile de bază ale Cartei ONU. Desigur, războaiele iugoslave au fost tragice și brutale, marcate de crime de război semnificative comise de ambele tabere. Dar asta nu justifică aruncarea la gunoi a

dreptului internațional. Nu a existat consens internațional, nici precedent și nici cadru legal pentru acțiunile NATO. Principiul „Responsabilității de a Proteja” (R2P), invocat adesea retroactiv, nu a fost aprobat oficial de ONU decât în 2005, la șase ani după ce bombele au căzut peste Belgrad.

NATO nu doar că a intervenit, a făcut-o într-un mod brutal. Infrastructura civilă a fost bombardată. Sute de civili, inclusiv zeci de copii, au murit. Ambasada Chinei din Belgrad a fost lovită „accidental”, potrivit SUA, dar cu o precizie suspectă. Evenimentul a fost perceput de către chinezi drept o umilire directă, adesea amintită de generalii chinezi ca momentul care a reorientat ambițiile strategice ale Chinei. Munițiile cu uraniu sărăcit și bombele cu dispersie au generat efecte devastatoare de mediu și probleme grave de sănătate pe termen lung. Campania a expus doctrina emergentă: retorica umanitară drept paravan pentru impunere geopolitică.

Președintele sârb al Iugoslaviei, Slobodan Milošević, demonizat de mult timp în presa occidentală, a fost, fără îndoială, o figură autoritară, dar fusese, de asemenea, ales conform normelor politice în vigoare și reușea să păstreze un sprijin intern semnificativ. Nu la fel de iubit sau de respectat ca Tito, care a lăsat în urmă un vid de putere pe care Milošević nu a reușit să îl umple, liderul sârb a trebuit să recurgă la legi dure pentru a menține unitatea într-o țară caracterizată de discordie etnică. Păcatele lui reale în ochii Washingtonului nu au fost însă crimele de război (multe dintre ele comise și de facțiuni sprijinite de Occident), ci refuzul de a se supune planurilor SUA pentru Balcani. Acțiunile NATO au fost menite mai degrabă să disciplineze pe cei care sfidează dorințele SUA decât să protejeze civili.